

Міністерство освіти і науки України
Національна академія педагогічних наук України
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди

**ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ:
СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ,
УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

*Збірник матеріалів
II Міжнародної науково-практичної конференції
(8-9 червня 2023 р.)*

Харків – 2023

УДК 374.7
ББК 74.4

О-72

Рецензенти:

Бойченко М.А. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка;

Бідюк Н.М. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри практики іноземної мови та методики викладання Хмельницького національного університету.

Рекомендовано Вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 7 від 1 вересня 2023 року)

О 72 Освіта дорослих: світові тенденції, українські реалії та перспективи : збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 8-9 червня 2023 р.); редкол.: А. В. Боярських-Хоменко, В. М. Білик, О. М. Друганова, С. Є. Лупаренко, Т. М. Твердохліб, Л. А. Штефан / Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Харків, 2023. 242 с.

ISBN 978-617-7912-56-8

У збірці висвітлено актуальні проблеми освіти дорослих як складової розвитку людського капіталу в умовах глобалізаційних та євроінтеграційних процесів, обґрунтовано теоретико-методологічні засади і розкрито досвід організації навчання дорослих в Україні, розкрито особливості андрагогіки як субдисципліни педагогічної науки, окреслено тенденції професійної підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації педагогів та андрагогів, схарактеризовано освітні потреби різних категорій дорослого населення.

Збірка адресована науковцям, науково-педагогічним працівникам, здобувачам вищої освіти, усім, кого цікавлять питання безперервного навчання та освіти дорослих.

© Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України, 2023
© ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2023

Зміст

Передмова	6
СЕКЦІЯ 1. Освіта дорослого населення в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів	
Medical education of adult students and the digital divide (<i>Batyuk L. V., Zhernovnykova O. A.</i>)	8
Workshops developing subjective disposition and the evaluation project (<i>Frants M., Jankiewicz B.</i>)	12
Impacts of the covid-19 period on higher education and the impacts of changes on the present in higher education institutions (<i>Plavčan P.</i>)	16
Directions of work and development prospects of university educational centers as structural subdivisions (<i>Suvorova L.K., Haidai I.O.</i>)	21
Потенціал закладів вищої освіти в організації неформальних професійних курсів (<i>Богодист М.І., Самодумська О.Л.</i>)	24
Підходи до дослідження професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти (<i>Піддячий В. М.</i>)	28
Особливості мотивації до навчання дорослого населення України (<i>Пономарьова М. С.</i>)	31
Педагогічна майстерність і акмеологічне зростання викладача (<i>Рибалко Л. С., Дін Жуцзе</i>)	35
Інноваційне та традиційне у формуванні професійного статусу викладача (<i>Романов О. В.</i>)	37
Роль освіти в формуванні глобальної компетентності у молоді: стратегії навчання для підготовки до соціально-економічних викликів сучасності (<i>Скидан О. О.</i>)	42
Роль іміджу викладача у його професійній діяльності (<i>У Ді</i>)	45
Роль освіти в розвитку лідерського потенціалу молоді (<i>Ялліна В.Л., Хіцан Д. В.</i>)	48
СЕКЦІЯ 2. Розвиток освіти дорослих в умовах війни: виклики і шляхи подолання	
Зміни у підготовці докторів філософії та порядку їх атестації: юридичний погляд (<i>Балинська О.М., Гловюк І.В.</i>)	52
Трансформація системи професійної (професійно-технічної) освіти сумської області для навчання дорослого населення в умовах дії воєнного стану (<i>Білодід Л. М.</i>)	57
Реалізація програм освіти дорослих у воєнний і повоєнний час (<i>Боярська-Хоменко А.В.</i>)	61
Робота з дорослими вимушеними переселенцями із зони бойових дій: досвід Словаччини (<i>Волярська О.С.</i>)	65
Особливості професійного навчання дорослого населення в Харківському центрі професійно-технічної освіти державної служби зайнятості в умовах воєнного стану (<i>Давидова Ю.В.</i>)	68

Формування й розвиток успішної команди (<i>Баніт О. В.</i>)	147
Сторітелінг в освіті дорослих (<i>Бочарова М. П.</i>)	151
Сторітелінг для вивчення іноземної мови дорослими учнями (<i>Гончарова О.М.</i>)	154
Роль та місце цифрових сервісів в організації освітнього процесу закладів вищої педагогічної освіти (<i>Желізняк О.А., Собченко Т. М.</i>)	157
Підвищення кваліфікації науково-педагогічними працівниками закладів вищої освіти як квест-технологія (<i>Козубцов І. М.</i>)	160
Особливості застосування менторингу під час освіти дорослих (<i>Кошіль О.П.</i>)	163
Онлайн-курси для формування самоосвітньої компетентності особистості в сучасному світі (<i>Майстрюк І. С.</i>)	167
Упровадження технологій інтерактивного навчання фахівців з питань цивільної безпеки у післядипломній освіті (<i>Михайлов В.М., Гайович Г.В., Михайлова А.В.</i>)	170
Інформаційні та комп'ютерні технології як основа професійної компетентності майбутнього лікаря (<i>Нессонова М. М., Кудрявцева Т. О., Арсен'єв О. В.</i>)	174
Проблеми використання цифрових технологій в освіті дорослих (<i>Пономарьова Н.О., Лі Хайзцюань</i>)	178
Підготовка викладачів до формування емпатійно-рефлексивної культури майбутніх учителів (<i>Ревенко І. В.</i>)	181
Застосування технологій тайм-менеджменту в самоосвітній діяльності науково-педагогічних працівників ЗВО (<i>Самко А. М.</i>)	184
Технології навчання дорослих в умовах курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників (<i>Федорчук В.В.</i>)	188

СЕКЦІЯ 6. Інклюзивний підхід в освіті дорослих

Інклюзивний підхід в освіті дорослих (<i>Єсікова І. В.</i>)	192
Етнодизайн для створення інклюзивного освітнього простору (<i>Чжао Цянь</i>)	194

СЕКЦІЯ 7. Освіта дорослих в Україні та зарубіжжі: сучасний стан, історія і перспективи розвитку

Self-taught studies and attitude of the franciscan friar towards the challenges of education and tvangelization of the autochthonous groups in the Americas (<i>Zhizhko E. A., Beltrán G. A.</i>)	197
Освіта дорослих в Україні: перспективи правової регламентації (<i>Астахов В. В.</i>)	201
Формування лідерської компетентності здобувачів вищої педагогічної освіти: зарубіжний досвід (<i>Білик В. М., Якушин Д. В.</i>)	204
Організація шкіл для дорослих як предмет уваги педагогічної громадськості другої половини ХІХ – початку ХХ століття (<i>Друганова О. М., Білик В. М.</i>)	208
Розуміння та місце праці у сучасній концепції освіти дорослих у Німеччині (<i>Костенко О. В.</i>)	211

професійного навчання. Водночас, виходячи з практики щодо апробації віртуальних технологій, зокрема при імітації вправ пожежних-рятувальників з пошуку людини та гасіння пожежі, стрибків з парашутом авіаційних рятувальників із виконанням аварійно-рятувальних робіт в зоні надзвичайної ситуації, використання вогнегасників тощо вважається більше розвагою, ніж навчанням фахівців.

Висновки. Крім зазначених, існують інші технології інтерактивного навчання і є важливими для розвитку професійної компетентності фахівців з питань цивільної безпеки. Їх ефективність залежить від практичної спрямованості змісту освіти, що відповідає потребам суспільства у фахівця не лише з високим професійним потенціалом, але й здатних розкрити цей потенціал в реальних умовах професійної діяльності.

Список бібліографічних посилань

1. Інформаційне освітнє середовище. ІДУ НД ЦЗ URL: <http://lib.idundcz.dsns.gov.ua/weblib/> (дата звернення 24.05.2023).
2. ДСТУ 5058:2008. Безпека у надзвичайних ситуаціях. Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях. Основні положення. [Чинний від 2008-07-01] : наказ Держспоживстандарту України від 1 липня 2008 р. № 254. Київ, 2008.
3. Волянський П. Б., Ковровський Ю. Г., Михайлов В. М. Застосування інтерактивних освітніх технологій у навчанні керівного складу і фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією та здійсненням заходів з питань цивільного захисту. *Молодь і ринок*. 2019. № 5(172). С. 29–38. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2019.170985> (дата звернення: 25.05.2023).
4. Інноваційність використання навчальних імітаційних моделей для підготовки слухачів у сфері цивільного захисту / Волянський П. Б., Михайлов В. М., Євсюков О. П., Терент'єва А. В. *Науковий збірник ІДУ ЦЗ*. 2017. № 5 С. 38–47.
5. Soft Skills Resistance. National Soft Skills Association. URL: <https://www.nationalsoftskills.org/soft-skills-resistance/>
6. Balcar J. Soft skills and their wage returns: overview of empirical literature. *Review of Economic Perspectives*. 2014. 14(1). Р. 3–15
7. Коваль М. Концептуальні засади модернізації підготовки фахівців служби цивільного захисту в закладах вищої освіти ДСНС України. *Вісник ЛДУБЖД*. 2019. Том. 19. С. 139–145.
8. Михайлов В. М., Бабійчук І. В. Використання інтерактивних технологій у підвищенні кваліфікації керівного складу і фахівців з питань цивільного захисту. *Розвиток цивільного захисту в сучасних безпекових умовах* : матеріали 21 Всеукр. наук.-практ. конф., 8 жовт. 2019 р. Київ : ІДУ ЦЗ. С. 186–187.

УДК 378.4:004.9+61

ORCID 0000-0001-7729-317

ORCID 0000-0001-6817-2202

ORCID 0000-0002-9807-0853

Нессонова М.М.

m.nessonova@khimu.edu.ua

Кудрявцева Т.О.

t.kudryavceva@khimu.edu.ua

Арсен'єв О.В.

o.arsenyev@khimu.edu.ua

ІНФОРМАЦІЙНІ ТА КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ЛІКАРЯ ПВНЗ «Харківський міжнародний медичний університет»

Розглянуто досвід ПВНЗ «Харківський міжнародний медичний університет» стосовно впровадження в навчальний процес вибіркового освітнього компонента за напрямом інформаційних і комп'ютерних технологій, які забезпечують набуття здобувачами вищої медичної освіти необхідних цифрових компетентностей та сприяють реалізації індивідуальної освітньої траєкторії студентів.

***Ключові слова:** вища медична освіта, цифрові компетентності, інформаційні технології, комп'ютерні технології, моделювання, управління охороною здоров'я, статистичні методи.*

The experience of the PHEI «Kharkiv International Medical University» with regard to the introduction into the educational process of selective educational components in the direction of information and computer technologies, which ensure that students of higher medical education acquire the necessary digital competencies and contribute to the realization of the individual educational trajectory of students, is considered.

***Keywords:** higher medical education, digital competency, information technology, computer technology, modelling, healthcare management, statistical methods.*

Вступ. Розв'язання складних задач і проблем дослідницького та інноваційного характеру у сфері медицини неможливе без сформованої здатності використовувати інформаційні та комп'ютерні технології. Викладання відповідних освітніх компонент спрямоване на реалізацію та розвиток загальних компетентностей зі здатності застосування інформаційних і комунікаційних технологій у професійній діяльності, пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел, здатності вчитися у сучасних умовах, оволодівати сучасними знаннями та застосовувати їх у практичних ситуаціях, що є передумовою розвитку спроможності до абстрактного мислення, аналізу і синтезу, розуміння предметної галузі та майбутньої професійної діяльності [1].

Задекларованими результатами навчання лікарів є застосування сучасних цифрових технологій, спеціалізованого програмного забезпечення, статистичних методів аналізу даних для розв'язання складних задач охорони здоров'я. Зазначені результати досягаються при викладанні обов'язкових дисциплін, але, якщо у попередні роки обов'язковою дисципліною цього

напряму у медичних ЗВО була «Медична інформатика», то з поточного навчального року її завдання перенесено до інтегрованої обов'язкової освітньої компоненти «Медична і біологічна фізика; медичні інформаційні технології». Модернізація освітньо-професійної програми для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня, галузі знань 22 Охорона здоров'я, спеціальності 222 Медицина в ПВНЗ «Харківський міжнародний медичний університет» (ХММУ) обумовило перегляд набору вибіркового освітніх компонент з метою, по-перше, створити необхідні умови для опанування здобувачами вищої освіти необхідних компетентностей з використання інформаційних і комп'ютерних технологій, незважаючи на зменшення обов'язкових годин, по-друге, забезпечити індивідуальну траєкторію навчання кожного студента, що досягається за рахунок вибору ним тих дисциплін, які пов'язані зі вже сформованим баченням своєї майбутньої спеціалізації, окремими аспектами професійної та наукової діяльності.

Метою публікації є висвітлення значущості інформаційних і комп'ютерних технологій для професійної діяльності майбутнього лікаря, а також представлення досвіду ПВНЗ «ХММУ» щодо впровадження вибіркового освітніх компонент, які сприяють підвищенню цифрової компетентності медичних працівників.

Результати. Отже, вибілковими освітніми компонентами з напряму використання інформаційних і комп'ютерних технологій у медицині, які впроваджено у ПВНЗ «ХММУ» є такі: «Інформаційні технології в управлінні охороною здоров'я», «Моделювання у біології та медицині», «Статистичні методи для клінічних досліджень».

Вибіркова освітня компонента «Інформаційні технології в управлінні охороною здоров'я» має на меті формування у здобувачів вищої освіти необхідних професійних компетентностей з використання сучасних засобів інформаційних технологій і програмного забезпечення для вирішення типових завдань управління охороною здоров'я і аналітики медичних даних. При вивченні освітньої компоненти ми відштовхуємося від тих завдань, які в першу чергу є повсякденними для управлінця, менеджера закладу охорони здоров'я, демонструючи прийоми і засоби інформаційних технологій для їх вирішення, автоматизації рутинних операцій, сучасні тенденції узагальнення інформації та представлення звітності. При цьому викладення кожної з тем не обмежується завданнями управління, бо паралельно застосовуються приклади використання тих самих інструментів для аналітики клінічних даних пацієнтів, що надає можливість лікарю краще зрозуміти загальні риси певного захворювання, виділити найбільш характерні симптоми та ознаки тощо. Теми, що викладаються, стосуються засобів електронних табличних процесорів для сортування і фільтрації медичних записів, візуалізації даних, отримання зрізів даних; використання функцій умовного підрахунку і функцій баз даних електронних таблиць для аналізу медичних даних; використання зведених таблиць для аналізу даних в медицині та охороні здоров'я, інструментів для підведення проміжних підсумків і структуризації електронних таблиць.

Опановуються також навички застосування спеціалізованого програмного забезпечення для створення дашбордів (аналітичних панелей) та їх використання для візуалізації та аналізу даних в медицині та охороні здоров'я (на прикладі Microsoft Power BI). У темі з використання програмного забезпечення для проведення опитувань в управлінні охороною здоров'я і аналізі клінічних даних пацієнтів здобувачі вищої освіти мають змогу створити власний проект, що включає анкетування з подальшим аналізом його результатів. Тематику опитування студенти обирають самостійно, базуючись на власних інтересах професійної спрямованості. Для створення опитувальника пропонується використовувати сервіс Google форми (але не обмежується цим інструментом), при аналізі отриманих результатів передбачається використання усього спектру вивчених у курсі засобів та інструментів інформаційних і комп'ютерних технологій для аналітики даних.

Для здобувачів вищої освіти, які зацікавлені у наукових дослідженнях *in silico*, пропонується набуття професійних компетентностей з побудови, дослідження і використання математичних моделей у вибіркового курсі «Моделювання у біології та медицині». Ця освітня компонента вивчає засоби комп'ютерних технологій для дослідження моделей розвитку і взаємодії біологічних популяцій, біохімічних та епідеміологічних процесів, вирішення оптимізаційних задач, використання моделей для аналізу «що–якщо» тощо. Поряд із вивченням можливостей програмних засобів і комп'ютерних технологій для реалізації математичних моделей, що описують явища і процеси у біології та медицині, окремо наголошується на обмеженнях цих моделей і методів, необхідності критичного осмислення результатів моделювання у таких царинах, що складно формалізуються.

Для формування у здобувачів вищої освіти необхідних професійних компетентностей з використання можливостей сучасних інформаційних і комп'ютерних технологій, математичних і статистичних методів у завданнях професійної діяльності та в наукових дослідженнях на третьому курсі пропонується вибіркова освітня компонента «Статистичні методи для клінічних досліджень». Особливістю курсу є те, що його практична складова базується на використанні сучасних засобів вільно поширюваного програмного забезпечення і онлайн засобах здійснення статистичної обробки даних, показуючи досить широкий спектр доступного сьогодні програмного забезпечення цього напрямку, що є неабиякою перевагою при онлайн навчанні, бо не обмежує здобувачів вищої освіти використанням певного програмного пакету, як це зазвичай відбувається у більшості подібних курсів в медичних ЗВО, а дозволяє здобути практичні навички з використання статистичних методів у медичних дослідженнях на базі тих програмних засобів, які легко доступні студентам на власному комп'ютері чи іншому гаджеті. При викладанні першочергова увага приділяється теоретичній складовій, головною метою вивчення курсу є набуття майбутніми лікарями спеціалізованих концептуальних знань, що включають наукові здобутки у сфері охорони здоров'я і є основою для проведення досліджень, формування спроможності критичного осмислення проблем у сфері медицини та дотичних до

неї міждисциплінарних проблем, здатності розуміти та критично оцінювати наукові публікації щодо результатів клінічних досліджень, нести відповідальність за достовірність отриманих наукових результатів, забезпечення здатності до аналізу і узагальнення клінічних даних, проведення на відповідному рівні епідеміологічних та медико-статистичних досліджень здоров'я населення, обробки державної, соціальної, економічної та медичної інформації. Теми, що вивчаються, охоплюють компетентності починаючи із правил та засобів комп'ютерних технологій для організації та упорядкування даних клінічних досліджень, розвідувального аналізу та описової статистики кількісних та якісних даних клінічних випробувань, закінчуючи різними аспектами застосування методу статистичного висновку в клінічних дослідженнях: для обґрунтування ефективності та дієвості лікування, порівняльного аналізу кількісних чи якісних показників клінічних досліджень за умови двох чи більше патологій, діагнозів, методів лікування тощо, аналізу кореляцій і причинно-наслідкових зв'язків.

Висновки. Таким чином, упровадження переліку вибіркового освітніх компонент з напряму інформаційних і комп'ютерних технологій у ПВНЗ «ХММУ» сприяє удосконаленню загальних і спеціальних (фахових, предметних) компетентностей і закладає основи вивчення освітніх компонент: соціальна медицина, громадське здоров'я та наукові методи досліджень в медицині, міждисциплінарна інтеграція медико-біологічних наук та низки інших професійно-орієнтованих дисциплін та інтегрується з ними.

Вважаємо за доцільне рекомендувати наш досвід для використання в інших медичних ЗВО, що дозволить як підвищити загальний рівень комп'ютерної грамотності майбутніх лікарів, так і забезпечити впевнене володіння фаховими компетентностями, до яких в першу чергу відносяться здатність до проведення епідеміологічних та медико-статистичних досліджень здоров'я населення, обробки державної, соціальної, економічної та медичної інформації; здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері охорони здоров'я.

Подальші пошуки будуть спрямовані на підвищення ефективності міждисциплінарної інтеграції зазначених фундаментальних і професійно-орієнтованих дисциплін, передбачених освітньо-професійною програмою.

Список бібліографічних посилань

1. Стандарт вищої освіти другого (магістерського) рівня, галузь знань 22 Охорона здоров'я, спеціальність 222 Медицина. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/11/09/222-Medytsyna.mahistr.09.11.pdf>

УДК: 374.7.091(477)

ORCID 0000-0002-0172-8007¹

Пономарьова Н.О.
ponomna@gmail.com
Лі Хайзцюань

Наукове видання

ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ: СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ, УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ

*Збірник матеріалів
II Міжнародної науково-практичної конференції
(8-9 червня 2023 р.)*

Відповідальність за дотримання вимог академічної доброчесності
несуть автори